

7. Натанзон Э. Ш. Приемы педагогического воздействия / Э. Ш. Натанзон. – М., 1972. – 216 с.
8. Чебыкин А.Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности : научно-метод. пособие / А.Я. Чебыкин. – Одесса : Астро Принт, 1999. – 157 с.
9. Ямницький В.М. Моделювання емоційних ситуацій у процесі творчої діяльності / В.М. Ямницький // Педагогіка і психологія. – 1996. – №2. – С. 65-70.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

I.Соколовська, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

MORAL EDUCATION FOR YOUNGER SCHOOLCHILDREN AT THE READING LESSONS

I.Sokolovska, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядаються можливості морального виховання молодших школярів на уроках читання в початковій школі.

Ключові слова: початкова школа, моральне виховання, методи, художні твори, мистецтво, уроки читання, мовлення.

Abstract. The article deals with the cases of usage of moral education at the reading lessons at primary school.

Keywords: primary school, methods, artistic works, art, moral education, reading lessons, language.

Моральне виховання учнів охоплює всі сфери життя дитини, виявляється у ставленні до рідних, інших людей, природи рідного краю. Формуванню моральних якостей на уроках читання сприяє спеціально дібраний зміст навчального матеріалу з великим виховним потенціалом. У процесі аналізу художніх творів необхідно актуалізувати власний досвід дітей, їхні почуття, враження від прочитаного. О.Я.Савченко слушно зазначає: «Головне – створити умови, за яких учні приходили б до оцінних суджень на основі глибокого проникнення в текст. Слід пам'ятати, що чим складніша моральна ідея, чим глибше вона прихована у змісті, тим більшого значення набувають підготовча бесіда, всебічна робота з текстом, виразне читання вчителя тощо» [5, 126].

Завдання морального виховання полягають у розвитку моральної свідомості учнів, формуванні моральних почуттів і переконань, виробленні в школярів звичок моральної поведінки. Одне з основних завдань полягає в розвитку гуманності – сукупності моральних якостей особистості, що виражають ставлення до людини як вищої цінності. Гуманність проявляється в доброзичливості, чуйності, готовності допомогти іншій людині, в умінні зрозуміти іншого, поставити себе на його місце, в здатності до співчуття, співпереживання, толерантності.

Василь Сухомлинський писав: «До вступу в зрілий вік кожна людина мусить викохати, випестити, виплекати своє дерево людяності, щоб перші кроки самостійного життя збіглися з цвітінням квітів, з дозріванням плодів на цьому дереві. Хай же зерно людяності проросте й дасть живучі пагони ще у дитинстві; животворними соками землі і яскравим сонячним промінням для цих пагонів є турбота про людину. Добрі почуття потрібні не для того, щоб людина милувалася власною добротою, а щоб була доброю до людей» [6, 327]. Щоб підвести дітей до такого розуміння доброти, вчителям необхідно проводити уроки-роздуми, на яких діти, вникаючи у зміст художнього твору, аналізуючи ситуацію спілкування між дійовими особами, висловлювали б оцінні судження. Звертаючись до власного досвіду, молодші школярі навчатися будувати монологи-міркування, монологи-доведення.

Тематика і зміст творів відображають різні сторони життя і діяльності школярів, розширюють їхній світогляд уточнюють і збагачують знання, сприяють засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, доброти, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, однолітків, національних традицій українського народу та культури інших народів.

Водночас з навчанням тематично об'єднані твори мають і виховну спрямованість, оскільки їх зміст дозволяє здійснювати систематичне моральне виховання учнів 1-4 класів. Саме на зразках художньої літератури й нарисів про нашу землю виховуються такі якості, як любов до Батьківщини

не як абстрактне поняття, а як конкретне, що виявляється у прив'язаності до рідної оселі, вулиці, рідного краю, де народився та виріс. На основі опрацьованих оповідань та науково-пізнавальних статей про нашу багатонаціональну Україну учитель в учнів збудить почуття патріотизму. А читання оповідань та віршів про духовний світ людини та її відданість Батьківщині покликане збудити у дітей гордість за людину, що працює. Кінцевою метою роботи над такими творами є досягнення того, щоб прочитане запалило дітей до активної участі у великих справах дорослих: у дбайливому ставленні до природи, до державного, громадського майна, у сумлінній праці [3].

Молодші школярі протягом чотирьох років навчання в початковій школі на уроках читання вивчають казки про добрі вчинки і порядність, оповідання й вірші про рідний край, звичаї воїнів. Аналізуючи зміст прочитаного, діти збагачують свій словник словами, які виражають різні емоції. Вони часто не знаходять потрібних слів, щоб висловити свої почуття і ставлення, бо їм важко їх розпізнати у словах і діях оточення і прочитаних текстів. Навчити дітей говорити про свої почуття у зв'язку з побаченим, почутим, пережитим допоможе аналіз художніх творів, у яких міститься морально-етична задача. «Читаючи дітям вголос, – пише О.Я.Савченко, – не варто нав'язувати їм свою думку про прочитане. Достатньо інтонаційно ніби натякнути на ставлення до героя чи подій і обов'язково залишити дитині можливість самій домислювати» [4, 64].

Засобом, що допомагає вихованню моральних якостей дитини є казка. Для молодших школярів цей жанр літератури стає засобом осмислення, обмірковування та пояснення явищ дійсності. З казки починаються перші уявлення про добро і зло, про справедливість і несправедливість, казка виховує любов до рідної землі.

Загалом виховання на уроці читання здійснюється через зміст і методи навчання, вплив особистості учителя та колективні стосунки учнів. Педагог повинен у плануванні уроку орієнтуватися на загальні вимоги до виховання і розвитку молодших школярів та враховувати можливості змісту й навчальної мети, орієнтуватися на наступність і перспективність у вихованні дітей, які в цьому віці найбільш сприйнятливі до виховання. Виховання молодших школярів слід насамперед спрямувати на формування гуманних почуттів, позитивного ставлення до навколишньої дійсності. Важливо пам'ятати, що «опанування моральних понять не може зводитися до пізнавальної діяльності. Мало знати, що таке брехливість, пихатість або чуйність, необхідно, щоб відповідні якості зумовлювали й певне емоційне переживання людини. Для успішного засвоєння моральних понять учням треба вміти детально аналізувати художній твір, вчинки позитивних і негативних персонажів з позицій суспільних норм поведінки та робити відповідні моральні узагальнення» [1, 346].

Отже, моральне виховання – це безперервний процес, воно починається з народження людини і триває все життя. Саме тому у молодшому шкільному віці необхідно закладати фундамент моральності особистості. І головне завдання вчителя на уроках читання – навчити дітей говорити про свої почуття у зв'язку з побаченим, почутим, пережитим, аналізуючи художні твори, у яких містяться морально-етичні задачі.

Список використаних джерел:

1. Комарівська Н. Можливості морально-етичного виховання молодших школярів засобами художньої літератури / Н. Комарівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Вип. 34. – Вінниця : ТОВ НІЛАН ЛТД, 2011. – С. 342-346.
2. Методика викладання української мови : навч. посібник / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко та ін. / За ред. С. І. Дорошенка. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Вища школа, 1992. – 398 с.
3. Педагогіка : навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця : Книга - Вега, 2003. – 416 с.
4. Савченко О. Я. Сімейне виховання. Молодші школярі / О.Я.Савченко. – К. : Рад. школа, 1979. – 141 с.
5. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О.Я. Савченко. – К., 2009. – 226 с.
6. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні / В.О. Сухомлинський // Вибр. Твори : У 5-ти т. – Т.5. – К., 1977. – С. 321-330.